

lanisme *granota* en els pobles més alts, i a la resta ha sofert una transposició, també regular, en *gargúla*, *VocAr.*, 47).

El tipus cat.-oc.-fr. prové evidentment, en última instància, del ll. vg. RANŪCULA. Aquesta forma, d'una manera precisa, no la trobo documentada, però no és més que una lleu modalitat dels derivats del ll. clàssic RANA, a saber RANUNCULA i RANUNCULUS, ben documentats des de l'Antiguitat, i fins, en menor o major mesura, clàssics; també es troba en una font vulgar *raniculus* (cf. Heraeus, *Kleinere Schriften*, 141-2), de manera que pràcticament podem donar RANŪCULA com a forma comprovada per les fonts filològiques. De RANUNCULA provenen sense alteració anormal els mots italians *ranocchia* i *ranocchio*, tots dos bastant corrents, particularment en l'ús toscà, encara que menys literaris i menys generalment vàlids que *rana* (el masculí «lo stesso e più popolare che *rana*», Petrocchi);³ RANUNCULA s'ha mantingut també en el fr. dial. *renouille* (supra), en diversos parlars espargits per tota Itàlia i existí com a nom de la granota *ranulla* en part de l'Alt-Aragó (a Torla el recorden com a nom vell de la granota, però a Echo i a Torla mateix no diuen ara més que *rana*, 1965-6). Quant a les supervivències de RANA, tant en el domini català com a fora, encara cal fer la reserva, que en part quedaren com a nom de la 'reineta' (fr. *rainette*, oc. *raina*, *-raineta*), o sigui la varietat *Hyla viridis*, més magra que la granota: fins a quin punt es tracta de l'una o de l'altra és una qüestió ben poc estudiada.

Però la teoria segons la qual els noms occitans i catalans de la reineta, a causa de la *i*, resultarien d'un manlleu del fr. ant. *raine* ajudat per una «etimologia popular» *reineta* 'petita reina' resulta ser mancada de fonament.

No hi ha cap raó seriosa per suposar que en un text tan arcaic i pur com les *Vides de S. R.* del S. XIII (on no hi ha cap francesisme, i ben pocs occitanismes reals, si bé sí molts rossellonismes), *raina* o *rana* siguin manlleu de la francès ni de cap altra llengua. En la història del famós «prenyatge» de l'Emperador Neró, al·ludint a la creença que hem vist en JRoig (*Spill*), motivada per fetus de mals parts, que semblen granotes, se'ns conta que els metges «li deren un beuratge que li féu gitar la *rana*, tota sollada de sanc, e d'autres causes orribles», f° 133r1 (traduint «*rana visu terribilem* --- edidit», 377.8); el mot es repeteix cinc vegades en el passatge, on en la part anterior s'ha explicat que «li deren en manera de medicina, una *rayna* a beure e ab beuratges éls la li feren viure en lo ventre, per què lo ventre li umflà, en tant qu'En Neró se pensà que fos preyn d'un enfant»; hi ha, però, en els dos mss. les variants següents: *raina* tres vegades en B i una vegada en P, *rana* quatre cops entre tots dos, *reineta* una vegada en B i *rasna* una en P (llicions clares, totes, en els mss., ben comprovades pels meus col·laboradors, i aquesta, personalment). Com que *-sn-* es converteix en *-in-* en català, segons una norma fonètica d'aplicació general, tant en català com en llengua d'oc, en aquest *rasna* hem de cercar l'explicació de la variant oc. i cat.

raina (que així com així seria ben inversemblant, en una bestiola tan rústica, que fos manlleuada del francès del Nord).

Avui *reineta* és la forma catalana general (i poc menys en oc. i fr.), i ja hem vist que en diminutiu figura ja en un dels passatges citats; d'altra banda trobem també *raineta* (amb *a*, notem-ho) en un altre passatge de Guillem de Berguedà, i *raina* en un text occità, l'*Elucidari* (probablement del S. XIV o fi del XIII, i provinent de l'Arieja, on un francesisme és també increïble: en un context on és més apropiat parlar de la 'granota' en general, que d'una varietat peculiar: «*raina* totz temps es --- clamoza», Rayn. v, 39). L'antiguitat d'aquesta variant *rasna* (tan estesa judicant per la repetició del seu succedani *raina* pertot) degué ser molt gran, car ja trobem la glossa «*rana: arasnais*» en un glossari llatí (CGL III, 551.38) que ha de ser de la més alta Edat Mitjana (aquí pots ser hi ha hagut diplomàcia o tritografia de la *a*, per part dels copistes, i podríem llegir «*rana: rasnis*» o *rasnais*).

Ignorem si s'ha pogut establir bé la identitat del peix *rayna* que OPou (*ThPu.*, 65) tradueix *cyprinus*; el greco-llatí *cyprinus* és una espècie de carpa descrita per Plini i els ictiòlegs grecs. La identificació amb el cast. RAÑO (*DECH*) només la dona una edició recent del Labèrnia (repetida per *AlcM*), font molt poc responsable: manca en Orellana (Catàleg dels Peixos del mar de València), Sallent (*BDC XI*), *DAG.* i *DFa.*, més seriosos. El *raño* no és *carpa* sinó una espècie d'aranya o escòrpora. Ens preguntem, doncs, si més que amb ARANEA (> ARANYA) no va etimològicament amb *raina* i *raineta*.

Augmenta encara la importància i extensió d'aquesta variant amb *-sn-* o *-in-*, si tenim en compte la forma catalana moderna *granyota* (γραῖνότη), general almenys en tota l'àrea del dialecte rossellonès: Rosselló, Vallespir, Capcir i Conflent. En aquesta àrea és no solament vulgar sinó també l'emprada pels millors escriptors: «Si vols saber la soledat que és bona / al Gimenell hauries de venir / --- / al Gimenell hi ha una font benvinguda, / una meitat de canya és la canal / --- / i de repent rauqueja amb benaurança, / dins la falguera i dins el sanguinyol, / una *granyota*. El bestieró mou dansa, / sobre un aigual on cau un raig de sol; / al Gimenell --- on s'apleguen les roques, / cluques els ulls a la vora del riu ---», JSebPons (*Conta-Perdiu*, p. 102); «E si les *granyotes* te criden y diuen que s'escanyen de set», Caseponce (*Contes Vallespirencs*, 15); Horaci Chauvet, *Les couleurs du Vallespir* (pàgina 20).

Jo l'he anotada en totes aqueixes comarques: en els Aspres, a Montoriol (el *Gorg de les Granyotes* a Valloissera), i a Oms (on de més a més em conten que a la gent de Maurellàs els diuen tradicionalment *granyutés* perquè n'hi ha moltes, passant-hi un riuet, i Oms és terra eixuta); a l'extrem NE., a Clairà (on però hi ha d'altra banda una partida dita *La Granollera*); a La Llaguna (capdamunt del Conflent) i *granyotà* a Formiguera de Capcir; 1959-60, *AlcM* hi afegieix *Cerdanya*; i assegura que també és forma del dialecte ca-